

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.26, november 2025

Indledningen er redigeret af Krista Stinne Greve Rasmussen og Steen Tullberg
Tilsyn ved ph.d. Anders Holm

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

Indledning til “Kirke-Troen og Skole-Læren”

ved Stine Kylsø Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
 - 1.1 Muligt genmæle mod Søren Kierkegaard
- 2 Indhold
- 3 Efterliv
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning

Den 11. oktober 1846 udkom Grundtvigs artikel “Kirke-Troen og Skole-Læren” i *Dansk Kirketidende*. Som titlen indikerer, behandler Grundtvig forskellen mellem kirkens tro og teologien formidlet gennem de teologiske professorers dogmatik på universitetet. Udgangspunktet for hans udlægning bunder i spørgsmålet om, hvordan man bør finde frem til det *sande* trosindhold i forhold til den kristne frelse.

1.1 Muligt genmæle mod Søren Kierkegaard

I sin skildring af Grundtvigs liv og virke bemærker Frederik Rønning, at “Kirke-Troen og Skole-Læren” kunne være et svar rettet mod Søren Kierkegaard (Rønning 1913, s. 112). Denne iagttagelse forekommer også i senere forskningslitteratur (se fx Toftdahl 1969, s. 62-65; Holm 2009, s. 130-132).

Grundtvig nævner ikke Kierkegaard eksplicit i teksten, men pointen i artiklen er interessant i lyset af værket *Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift* (herefter *Efterskriften*), som udkom 27. februar 1846. Her forholder Kierkegaards pseudonym, Johannes Climacus, sig bl.a. til Grundtvigs teologiske position i spørgsmålet om historiens relevans for individets forhold til sand kristendom. Kritikken, der fremlægges mod Grundtvig, hæfter sig ved betragtningen af kristendommen som en

objektiv erkendelse af Gud; Grundtvig anklages for at have erstattet skrifteologiens fokus på Bibelens skrevne ord med det mundtlige ord i form af trosbekendelsen, som han tillægger apostolsk ophav (Holm 2009, s. 127 f.). Derved kommer individets forhold til den sande kristendomstro til at handle om en sum af sætninger og ikke en subjektiv, lidenskabelig tilegnelse (Toftdahl 1969, s. 92 f.).

Da *Efterskriften* udkom, var Grundtvig beskæftiget med at passe sit embede i Vartov hospitalskirke og var flittig bidragsyder til det i 1845 oprettede *Dansk Kirketidende* med både artikler og salmer. Man kan overveje, om det sene svar kunne tale imod, at artiklen skulle være et svar på tiltale, da der går næsten otte måneder, før Grundtvig i så fald reagerer på *Efterskriften*. Tematikkerne i "Kirke-Troen og Skole-Læren" handler om kirkepolitiske emner, som han ofte udtalte sig om, såsom kirkelig og religiøs frihed, og splittelsen i det religiøse åndsliv, som han mente var skabt af teologerne (Pontoppidan Thyssen 1983, s. 243).

Dog er der en interessant detalje i Grundtvigs tekst i forhold til Kierkegaard; formuleringen om den kristelige friheds uundværlighed i slutningen af artiklen, hvor han skriver: "som atten Aarhundreders Erfaring lærer" (sp. 26), kan meget vel være en indirekte henvisning til *Efterskriften*, hvor Climacus hyppigt omtaler de 18 århundreder mellem nutiden og Kristi fødsel (jf. Kierkegaard 2002, s. 52-54).

Uanset hvem artiklen henvendte sig til, var 1840'ernes teologiske landskab præget af de to store skikkelser, der stod over for hinanden (Rønning 1914, s. 108), og sigtet med udgivelsen kan både være en almen kommentar og have et personligt lag.

2 Indhold

Grundtvig indleder med at påpege, at troens indhold bliver gjort ubetydelig, hvis ikke man kan tale om en objektiv trossandhed, som er gældende for alle kristne.

Han fremhæver samvittigheden som vidnesbyrd om, at der er sandhed og retfærdighed til, som ikke kan forliges med løgn og uret, og at man ikke er tvunget, men derimod fri til at tro på dette vidnesbyrd. Han understreger, at troen på samvittigheden ikke i sig selv kan føre til frelse, men er et skridt på vejen mod en sandfærdig kristen tro. Derfor er det vigtigt at vide, *hvad* man skal tro på, og her henviser Grundtvig til trosbekendelsen.

Han advarer mod at sammenblende præsteskab og verdslig magt, idet han opfordrer til at skelne skarpt imellem kirkens tro og skolens [dvs. universitetets] tro. De teologiske professorers udlægninger af trosgrundlaget, som findes i bøger og læresætninger, er ifølge Grundtvig individuelle og omskiftelige i modsætning til trosbekendelsens ord og indhold, som netop er uforanderlig og fælles for alle.

Afslutningsvis understreger han vigtigheden af, at troen må være en fri sag, men altså ikke vilkårlig.

3 Efterliv

Så vidt vides, kom der intet direkte modsvar fra Kierkegaards hånd, men i en udateret journaloptegnelse findes en satirisk tekst, hvis indhold kunne ligne et modsvar fra

Climacus, ifølge Anders Holm. Heri beskrives forskellige måder, hvorpå Grundtvig kan slå ham ihjel. Holm vurderer, at passagen kan være et udtryk for den uoverskuelighed og desorientering, som Kierkegaard og hans samtidige har oplevet ved mødet med Grundtvigs mangesidige virksomhed (Holm 2009, s. 132).

4 Anvendt litteratur

- Holm, Anders (2009) *To samtidige. Kierkegaards og Grundtvigs kritik af hinanden*. København.
- Kierkegaard, Søren Aabye (2002) "Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift" i *Søren Kierkegaards Skrifter*, bind 1-28, bind 7 [1846]. København.
- Pontopiddan Thyssen, Anders (1983) "Grundtvigs tanker om kirke og folk 1825-47" i *Grundtvig og grundtvigianismen i nyt lys. Hovedtanker og udviklingslinier fra de senere års Grundtvigforskning*, s. 225-286. Århus.
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1-4, bind 4:1 (1913). København.
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1-4, bind 4:2 (1914). København.
- Toftdahl, Hellmut (1969) *Kierkegaard først - og Grundtvig så*. København.